

Biežāk uzdotie jautājumi: PISA 2015

Publicēts: 10.09.2020.

1. Kas ir PISA?

PISA ir Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (Organisation for Economic Co-operation and Development, OECD) Starptautiskā skolēnu novērtēšanas programma, kura novērtē 15-gadīgu skolēnu prasmes un zināšanas matemātikā, lasīšanā un dabaszinātnēs. 2015. gadā padziļināti tika vērtētas skolēnu prasmes un zināšanas dabaszinātnēs. Kopumā piedalījās 72 valstis, un rezultātus OECD publicēs 2016. gada 6. decembrī.

2. Kā tiek izvēlētas skolas dalībai PISA?

PISA pētījumi notiek saskaņā ar stingriem tehniskiem standartiem, ieskaitot skolu izvēli un skolēnu izvēli tajās. Atlases procedūras ir pakārtotas kvalitātes prasībām, un iegūtās izlases un aizpildīto testu skaits tiek pakļauts pārbaudes procesam, pārliecinoties par atbilstību noteiktajiem standartiem. Ja dalības procents testos no kādas valsts ir zemāks par noteikto sliekšni, tas tiek atzīmēts ziņojumā. Dalības procentus parasti publicē tehniskajā standartā.

3. Kā PISA secinājumi ir palīdzējuši valstīm uzlabot to izglītības sistēmas?

2012. gadā OECD veica PISA dalībvalstu aptauju, un lielākā daļa atbilžu tajā liecināja, ka, veidojot izglītības politiku, valstis ņem vērā jeb mācās no tās politikas, ko īstenojušas valstis ar augstiem vai uzlabotiem izglītības sistēmas rādītājiem. Tikpat daudz valstu norādīja, ka PISA ir ietekmējusi jaunu elementu attīstību viņu nacionālajās vai federālajās mācību sasniegumu vērtēšanas stratēģijās. Arī attiecībā uz izglītības saturu un standartu izstrādi daudzas valstis ir atzīmējušas PISA pozitīvo ietekmi, piemēram, dalība PISA pētījumā pamudina valstis salīdzināt savas izglītības programmas ar PISA programmas saturu un vērtēšanu; veidot valsti vienotus izglītības standartus; uzlabot lasītprasmes programmas; iekļaut izglītības programmās kompetences, kas atbilst PISA programmā vērtētajām; kā arī definēt nacionālos kompetenču standartus.

4. Ko novērtē PISA un kāpēc?

PISA pievērš uzmanību, pirmām kārtām, skolēnu lasīšanas, matemātikas un dabaszinātņu prasmju un zināšanu novērtēšanai, jo tās veido skolēna izglītības pamatu. Taču PISA apkopo arī noderīgu informāciju par skolēnu attieksmēm un motivāciju, kā arī novērtē tādas prasmes kā sadarbību problēmu risināšanā. Turklāt, PISA apsver iespējas nākotnē novērtēt arī citas svarīgas kompetences, piemēram, globālās izpratnes kompetenci, radošumu vai uzņēmējspēju.

PISA pievēršas saturam, kas ir kopīgs izglītības programmām daudzviet pasaulē, un novērtē skolēnu spējas pielietot zināšanas un prasmes, kā arī spējas analizēt, secināt un efektīvi sadarboties problēmu izpētē, interpretēšanā un risināšanā. PISA nepopularizē vai neizceļ kādu vienu izglītības programmu, nedz arī to ierobežo vajadzība atrast vienotus programmu kopsaucējus. 2015. gadā PISA mērķis bija novērtēt skolēnu prasmes un zināšanas dabaszinātnēs, kuras dalībvalstu eksperti atzīst par svarīgākajām skolēnu turpmākajiem panākumiem pasaulē, kurā aizvien lielāka loma ir tieši dabaszinātnēm.

5. Kā PISA rezultāti atbalsta izglītības sistēmu pilnveidi?

OECD cenšas identificēt, kāda izglītības politika un prakse veiksmīgi darbojas tajās valstīs, kas uzrāda augstus sasniegumus vai noteiktā laika posmā ievērojamus uzlabojumus PISA testos. Identificēto praksi OECD apraksta savos ziņojumos un sniedz atbalstu valstīm, kuras vēlas iepazīt šo paraugpraksi un analizēt līdzīgu programmu izmantošanas iespējas. OECD ļoti labi apzinās dažādu valstu atšķirīgos apstākļus (ņemot vērā, ka PISA 2018 pētījumā piedalās vairāk kā 80 valstis). Tiek atzīts, ka nepastāv viens izglītības modelis, kas der visām valstīm. Nav iespējama un nav arī pieņemama vienas valsts izglītības sistēmas mehāniska pārņemšana uz citu

valsti.

6. Kādas pētniecības metodes izmanto PISA, un kāpēc?

Veicot PISA testus, skolēniem, galvenokārt, tiek doti uzdevumi ar vairākiem atbilžu variantiem. Šāds testēšanas veids ir uzticams, efektīvs un piemērots izvērtēšanai un zinātniskai analīzei. Jāuzsver, ka vairāku atbilžu variantu jautājumiem PISA testos ir dažādas formas, piemēram, vārda atzīmēšana tekstā, informācijas fragmentu savienošana, kā arī vairāku atbildes elementu atzīmēšana no izvēlnē piedāvātajiem. Turklāt, parasti viena trešdaļa jautājumu PISA uzdevumos ir brīvās atbildes jautājumi.

7. Kur meklēt vairāk informācijas par PISA pētījumu un kas ir pētījuma veidotāji?

Visu svarīgāko informāciju par PISA pētījuma metodoloģiju un procesiem OECD publicē savā mājaslapā un ziņojumos, nodrošinot informāciju gan sabiedrībai, gan nozares speciālistiem. Tiek sniegta informācija par to, kas tiek vērtēts, kāpēc un kādā veidā; uzdevumu piemēri; katra cikla visaptverošs tehniskais ziņojums, ietverot detalizētu tehnisku informāciju par katru novērtēšanas un analīzes aspektu; pētījumā iegūtie dati; datu analīzes rokasgrāmatas, kas pētniekiem ļauj veikt datu turpmāku analīzi un apstrādi; aptauju administrēšanas un valodu kvalitātes nodrošināšanas tehniskās rokasgrāmatas, un detalizēti biežāk uzdoto jautājumu apkopojumi, sniedzot galvenos faktus un informāciju. Līdztekus OECD personālam, simtiem ekspertu, pētnieku un augstskolu pasniedzēju PISA dalībvalstīs ir iesaistīti aptaujas izstrādē, analīzē un ziņojumu sagatavošanā. Informācija par šiem dalībniekiem ir iekļauta gan PISA ziņojumos, gan OECD PISA mājas lapā.

8. PISA 2015 bija datorā veicams pārbaudes darbs – kāpēc tas ir nozīmīgs?

Datori un datortehnoloģijas ir daļa no mūsu ikdienas dzīves, tādēļ arī PISA pētījuma ietvaros ir dota iespēja testa uzdevumus izpildīt datorā. Līdz ar to lielākajā daļā valstu skolēni PISA 2015 uzdevumus pildīja datorā. Nelielam skaitam valstu, kas nebija gatavas uzdevumu pildīšanai datorā, tika dota iespēja pārbaudījumus veikt uz papīra.

9. Kā ir pilnveidota datu analīze 2015. gada PISA aptaujā?

PISA 2015 aptaujas norises un datu analīzes procesos tika ieviesti daudzi uzlabojumi. Uzlabojumus noteica iepriekšējos aptaujas ciklos iegūtā pieredze un arī izpratne par novērtēšanas procesa augstāku precizitāti, ko sniedz jaunu tehnoloģiju izmantošana, tādējādi iegūstot datu lielāku ticamību un stabilitāti starp cikliem.

10. Kādas ir galvenās atšķirības starp PISA un TIMSS pētījumiem?

Galvenās atšķirības skar aptaujas izlasi un priekšmetu. PISA izlase tiek veidota atbilstoši skolēnu vecumam (15 gadi), bet TIMSS izlase tiek veidota atbilstoši klasei, kurā skolēni mācās (8. klase, astotais mācību gads skolā). Salīdzinājumā ar PISA pētījumu TIMSS pētījumā vairāk tiek ņemts vērā izglītības programmu saturs. TIMSS aptauja tiecas noskaidrot mācību procesa ietekmi klasē, bet PISA mēra mācību rezultātus, lai sagatavotu ieteikumus izglītības sistēmām to pilnveidošanai. Taču faktiski arī TIMSS ietekmē izglītības politikas veidošanu, un PISA pēta mācību procesa praktisko norisi klasē un resursu izmantošanu.

11. Kāpēc PISA pētījums notiek reizi trijos gados un kāpēc tajā piedalās 15 gadus veci skolēni?

PISA pētījuma galvenais mērķis ir sniegt informāciju valstu izglītības politikas veidotājiem un atbalstīt izglītības politikas procesus. Pētījums notiek reizi trijos gados, jo šāds cikls sniedz valstīm laiku un nepieciešamos datus atbilstošu politisku lēmumu pieņemšanai un īstenoto izmaiņu ietekmes izvērtēšanai. Ja PISA pētījumi notiktu biežāk, tas nedotu pietiekamu laiku, lai novērtētu īstenoto izmaiņu un jaunievedumu ietekmi. Savukārt, ja tie notiktu retāk, tad, gadījumā, ja skolēnu prasmju un zināšanu līmenis kāda iemesla dēļ pasliktinātos, tas nevarētu tikt laikus identificēts un risināts. PISA pētījumā iesaistīto skolēnu vidējais vecums ir 15 gadi. Tas ir tāpēc, ka vairumā OECD valstu jaunieši šajā vecumā tuvojas savas obligātās izglītības noslēgumam. Skolu un skolēnu izvēle ir, cik vien iespējams, visaptveroša, lai pētījumā būtu pārstāvēti gan skolēni no dažādas sociāli-ekonomiskās vides, gan skolēni ar dažādām spējām.

Mīti un patiesība par PISA

Atsauce: <http://all4ed.org/debunking-seven-myths-about-pisa/>

PISA mīts Nr. 1: Valstis, kurām ir augstākie PISA rezultāti, tos ir panākušas, jo pētījumā neiekļauj visus savus skolēnus.

Patiesībā: PISA izlase pilnībā aptver visus piecpadsmitgadīgos skolēnus, kas mācās skolā. Izlasi veido uz zinātniski balstītiem principiem tā, lai nodrošinātu, ka pētījumā ir pārstāvēti gan skolēni no dažādas sociāli-ekonomiskās vides, gan skolēni ar dažādām spējām. Piecpadsmitgadīgo skolēnu daļa, ko aptver PISA pētījums, veido 89%.

PISA mīts Nr. 2: Visam pamatā ir kultūra.

Patiesībā: Gadu gaitā PISA rezultāti rāda, ka zināms skaits valstu un ekonomiku ir spējušas uzlabot savus izglītības rādītājus, nemainot ierastās tradīcijas un kultūru. PISA rezultāti liecina, ka no 2000. līdz 2012.gadam noteiktā skaitā izglītības sistēmu, veicot izmaiņas to izglītības politikā un ierastajā praksē, ir uzlabojušies skolēnu mācību sasniegumi.

PISA mīts Nr. 3: Pasaule ir iedalīta bagātajās un augsti izglītotajās nācijās un nabadzīgajās un zemi izglītotajās nācijās.

Patiesībā: Mazāk nekā ceturtdaļa no rezultātu atšķirībām starp OECD valstīm tiek skaidrota ar IKP rādītāju uz vienu iedzīvotāju. Citiem vārdiem, ir valstis, kas nav bagātas, tomēr nodrošina patiešām izcilu izglītību, un valstis, kas ir augsti attīstītas, tomēr nav konkurētspējīgas PISA vērtējumos. Secinājums: nauda nav noteicošais faktors, kad runa ir par izcilības sasniegšanu izglītībā, ir arī daudz citu ietekmējošo faktoru.

PISA mīts Nr. 4: Nabadzība ir nolemtība.

Patiesībā: PISA rezultāti skaidri parāda, ka nabadzība nav nolemtība un ka izglītība un valsts politika ļauj sasniegt labus rezultātus arī nelabvēlīgos apstākļos esošiem skolēniem. Saskaņā ar 2012.gada PISA pētījumu 10% Šanhajas skolēnu, kas atrodas visnelabvēlīgākajos apstākļos, sasniedza līdzīgus rezultātus matemātikā ar 10% privilēģētākajiem piecpadsmitgadīgajiem skolēniem ASV.

PISA rezultāti rāda, ka pat visgrūtākajos apstākļos ir iespējams sniegt kvalitatīvu izglītību, piesaistīt talantīgākos pedagogus un nodrošināt, ka katrs skolēns saņem kvalitatīvu izglītību.

PISA mīts Nr. 5: Izcilība nav savietojama ar vienlīdzību.

Patiesībā: PISA rezultāti rāda, ka kvalitāte un vienlīdzīgas izglītības iespējas ir savstarpēji savietojami politikas mērķi. Saskaņā ar 2012.gada PISA rezultātiem no dažādām sociālekonomiskajām vidēm nākuši skolēni gan Āzijā, gan Eiropā, gan Ziemeļamerikā var sasniegt vienlīdz augstus mācību rezultātus.

PISA mīts Nr. 6: Izcilība prasa atlasi.

Patiesībā: Izglītības sistēmas ar augstākajiem rādītājiem patiesībā nav balstītas uz labāko skolēnu atlasi, bet tās sniedz līdzvērtīgas iespējas visiem skolēniem.

PISA mīts Nr. 7: Izglītības kvalitāte ir atkarīga no klases lieluma.

Patiesībā: Izglītības sistēmās ar augstākajiem rādītājiem prioritāte ir kompetenti un zinoši pedagogi, nevis klases lielums. Ja nākas izdarīt izvēli starp profesionālāku pedagogu vai mazāku klasi, izvēle krīt par labu kvalitatīvam mācību procesam.

<https://www.izm.gov.lv/lv/biezak-uzdotie-jautajumi-pisa-2015>